

11.

Üretim Bölgeleri Yönünden Karşılaştırma ve Değerlendirme

Üretim bölgeleri yönünden tuz üretim ve tüketimi ile ilgili yapacağımız kısa bir çözümleme ile, gelecekteki üretim stratejisine ilişkin birtakım ipuçları yakalamayı amaçladık.

Tekel Genel Müdürlüğüne bağlı Baş müdürlükler ufarak görülen Ankara, Erzincan, Erzurum, Kars, Kayseri, Siirt, Sivas, Van, Çamaltı ve Yavşan aynı zamanda üretim bölgeleridirler. Ekte'ki harita bu bölgeleri gösterdiği gibi, her bölgeye ait tuzları (türlerini ayırdederek) göstermektedir. Daha önceki bölümlerde belirttiğimiz gibi üretim birimlerinin büyük çoğunluğu kaynak tuzlarıdır. Sayıları kabarık olmasına karşın üretimleri düşüktür. Ve büyük çoğunluğu Doğu Anadolu bölgesinde toplanmıştır. Kaya tuzlarının ise dördünün Orta Anadolu bölgesinde, ikisinin de yine Doğu Anadolu da toplandığı, Batı ve Güney Anadolu bölgelerinde ise bir tek Çamaltı Deniz

tuzla'sının varlığı gözlenmektedir. Genel olarak dağılımı bu olan üretim birimlerinin şimdi de yıllara göre ne miktarda ve oranda tuz ürettiklerini görelim.

Bölgeler üretimlerinde on yıllık süre içinde önemli bir değişme görülmemektedir. Ortalama olarak üretimin 13.4-14.3 %'ü Ankara, Erzincan, Erzurum, Kars, Kayseri, Siirt, Sivas ve Van'daki kaya ve kaynak tuzlarından, geriye kalan 86,6-85,7 %'i Çamaltı deniz ve Yavşan göl tuzlarından sağlanmıştır. Üretimin kaba olarak bölgelere dağılımı 1971 yılı için aşağıdaki gibi değerlendirilebilir.

Doğu Anadolu	... 7.4. %.
Orta Anadolu	... 31.7. %.
Batı Anadolu	... 60.9. %.

Bu üretimdeki dağılmaya bir nokta koyarak şimdide 1971 yılı bölgelere göre Tekel tuz satış miktarlarını saptayalım:

TABLO: 13
1971 YILI BÖLGELERE GÖRE TUZ SATIŞLARI

Ankara	Baş Müdürlüğü	11.963 Ton
Erzincan	»	2.899 »
Erzurum	»	10.908 »
Kars	»	13.901 »
Kayseri	m	15.048 »
Siirt	m	4.839 »
Sivas	»	10.977 »
Van	m	3.886 »
Çamaltı	»	327.782 »
Yavşan	m	165.671 >
Diğer Baş Müdürlükler		14.517 »
Toplam Satış		582.391 »

Kaynak : Tekel Genel Müdürlüğü — 1971 Bilançosu

TABLO 12 : YILLARA GÖRE ÜRETİM BÖLGELERİNİN TUZ ÜRETİMLERİ

Üretim Bölgeleri	1962	1963	1964	1965 *	1966	1967	1968	1969	1970	1971
Ankara Baş Md.	14.862	14.692	15.136	14.651	13301	11.598	10.800	12.540	12.047	10.920
Erzincan » »	2739	2.455	4.376	3.980	4.642;	3.İ91	3:556	3.963	3.549	2.571
Erzurum » »	14.987	10.792	17.976	17.223	17.155	10.429	13.901	15.727	21.027	16.472
Kars » »	9.710	13.365	12.001	11.544	13.599	16.384	13.681	15.626	16.141	15.718
Kayseri » »	11.887	12.487	13.061	13.492	15.187	14.977	17.618	19.654	18.339	15.139
Siirt »	5.408	3.605	5.218	4.394	4.432	4.106	4.432	4.243	5.413	5.038
Sivas » »	13.564	17.449	11.976	11.240	13.243	8.797	8.178	10.793	12.588	10.548
Van » »	284	489	667	530	48a	502	546	589	487	276
Çamaltı	369.459	324.287	321.158	265054	253.398	425.166	305.263	345.627	359.064	325.929
Yavşan	103.559	70.960	198.681	150.407	157.337	142.159	187,331	138.803	199.141	133.624
Toplam 1"	546.45	460.585	600.257	492.515	493.374	637.310	565.306	567.56İ	647.796	536.235

Kaynak: Tekel Genel Müdürlüğü — «1971 Bilançosu»

Not : Diğer Baş Müdürlükler, tuz satışları yapan Tekel Genel Müdürlükleridir ve sayıları yirmi iki'dir.

1971 Tekel tuz satışlarını yine 1971 tuz üretimleri ile karşılaştırdığımızda;

1) Tüketime üretimi aştığı,
(Stoklardan 46.000 ton tuzun satıldığı)

2) Tuz üretim bölgeleri dışındaki Baş Müdürlükler tuz satışının 14.500 ton gibi az miktarda olduğu,

3) Tek tek bölgelerin tuz satış miktarları Üş tuz üretimleri arasındaki büyük farkların görülmediği,

4) Tuz satışlarının büyük oranlarda Çamaltı ve Yavşan'dan yapıldığı. Şöyleki; toplam tuz satışlarının % 56,2'si Çamaltı'dan % 28,4'ü Yavşan göl tuzlarından olmuştur. Sonuç olarak bölgelere göre üretim dağılımı ile bölgelere göre tek tuz satışları arasında bir uyum olduğu söylenebilir. Kaba olarak üretim dağılımında olduğu gibi Tekel tuz satışlarının yine aynı oranlarda;

Doğu Anadolu'da	... 7. % ...
Orta	» 32 % ..
Batı	•••••••• 61 %

dağılım gösterdiği sonucunu çıkarırız.

Diğer bölgelerdeki Tekel tuz satışlarının, toplam tuz satışlarına oranı % 2,4 ve Doğu Anadolu da Tekelce satılan tuz miktarının da yine toplam tuz satışına oranı % 7 civarındadır. Ancak gereksinimin çok daha yüksek olacağı gözönünde tutulursa,

1. Doğu Anadolu'daki üretimin - birçok kaynak tuzları olmasına karşın - yerel gereksinimi karşılamadığı,

2. Marmara, Kuzey, Güney ve Güney Doğu Anadolu'da tüketilen tuzun tümüne yakın kısmının Çamaltı ve Yavşan tuzlarında karşılandığı,

3. Tüketicilere varan tuzun büyük kısmının araçlar tarafından sağlandığı (Sanayi üniteleri dışında)

Sonuçları çıkar. Bu sonuçlar ise tuzun tüketiciye varması için çok yol katettiğini

getirir ki, tuz satış fiyatlarının anormal yükselmesinin nedenlerinden biri olarak da gösterilebilir. Çünkü, birim miktarları düşük fiyatlı olan malların taşınması halinde fiyatların büyük oranda arttığı genel doğrusu, tuz için geçerli olan ve önemli olan bir doğrudur.

Bütün bunlardan sonra; tuz planlamasının sağlıklı bir tabana oturması için aşağıda sıralanan araştırma ve çalışmaların titizlikle yapılması gerekmektedir.

1. Şehirlerin, tuz gereksinimlerinin, kullanım yerleri yönünden saptanması.

2. Üretim bölgeleri (kaya, kaynak) potansiyelinin çağdaş yöntemlerle üretime geçtiği anda ne miktarda üretilebileceğinin saptanması.

3. Şehirler tuz gereksinimleri ve üretim bölgeleri kapasiteleri ve taşıma mesafeleri gözönünde tutularak hangi tuzların hangi bölgeleri besleyeceğinin saptanması.

4. Yeni gereksinimlere göre yerel kaynakların araştırılması, Bunlar saptandığında ise Türkiye'yi tuz yönünden bölgelere ayırma olanağı doğacaktır.

Ancak bu çalışma 2. şıkta da söylendiği gibi çağdaş yöntemlerle tuz üretimi söz konusu olduğu koşullarda yapılması gerekir. Yoksa bu günkü koşullarda yapılacak böylesi bir çalışmanın yanlış sonuçlar vereceği ortadadır. Şöyleki; iller arası taşıma maliyetleri ve 1971 yılı üretim bölgelerine göre tuz maliyetleri tablosundaki değerler gözönünde tutulursa şu sonuçlara varmak mümkündür.

İller arası taşıma ücretleri için DPT'nin «ÇİMENTO SANAYİİNDE YATIRIMLARIN YERSEL DAĞILIMI» adlı çalışmasındaki tablodan yararlandık. Bir an için Yavşan'dan (Konya) Erzincan'a tuz taşıdığımızı varsayalım. Ton başına taşıma maliyeti 231 TL. dir.

1 kg tuzun taşıma maliyeti 23,1 kr olur. Yavşan tuzlarında tuz üretimi maliyeti : 4,8763 Kr (1971) Yavşandan Erzincan'a tuz taşıma maliyeti : 23,1 Kr.

TABLO 14 : 1971 YILI ÜRETİM BÖLGELERİNE GÖRE ÜRETİM MALİYETLERİ

ÜRETİM Bölgeleri	İşçilik Kr/kg	Malzeme Kr/kg	Genel Masraf Kr/Kg	Toplam Kr/Kg.
Ankara B.md.	8.3544	1.3145	5.0336	14.7025
Erzincan B.md.	24.0857	1.0163	14,5943	39.6963
Erzurum B.md.	10,9947	0.4362	4.1596	15.5905
Kars B.md.	7,4224	1,1962	2,0242	10.6428
Kayseri B.md.	14.8456	1,1484	1.9716	17.7654
Siirt B.md.	13,8369	0,2545	10,7738	24.8652
Sivas B.md.	16.4579	0.5765	5,7968	22,8312
Van B.md.	9,9337	1.1709	14,8007	25.9053
Çamaltı	2,4236	0,1389	2,2002	4,7627
Yavşan	1,5721	0.7838	2,5204	4,8763

Kaynak : Tekel Genel Müdürlüğü — «1971 Bilançosu»

Erzincan'a taşınan toplam tuzun maliyeti: 27.9763 kr olurki bu değer Erzincan'da üretilen tuz maliyetinden yaklaşık olarak 11 Kr daha düşüktür. Bu çözümlenme sonucunda Erzincan tuz üretimi yerine Yavşan'dan tuz taşınmasının daha ekonomik olduğu sonucu çıkar.

Ancak yukarıda da dediğimiz gibi, bugün için yapılacak değerlendirmeler çözüm getirmez, önemli olan nokta tüm tuzlaların ileri üretim teknolojilerinin uygulanması sonucu üretim kapasitelerinin artması halinde yapılacak araştırmalardır.

